

Zingende Bosruiters *Tringa glareola* in het Fochteloërveen

Herman Feenstra

Na het vernatten van het Fochteloërveen in 1997 nam het aantal waarnemingen van Bosruiters toe. Er werd meer balts waargenomen en de periode van absentie tussen wegtrek in mei en terugkomst in juli werd minder duidelijk. Het is niet aannemelijk dat de toegenomen aantrekkingskracht van het Fochteloërveen op Bosruiters zal leiden tot vestiging van de soort als broedvogel, want tot dusver prefereerden de vogels gestoorde situaties als blubbervelden en plekken met een in korte tijd sterk gestegen waterspiegel. Het ligt daardoor in de lijn van de verwachting dat de aantallen weer afnemen wanneer het gebied tot rust komt.

Hoewel bijna jaarlijks zingende Bosruiters in het broedseizoen werden gehoord blijven de aanwijzingen voor een broedgeval magertjes in het veengebied. Tijdens de opvallende baltsvlucht vliegt het mannetje met trillende vleugels schuin omhoog en laat zich vervolgens met neerwaarts gehouden vleugels afdalen. De baltsroep bestaat uit een serie korte jodelgeluiden (zangvlucht in de tekst). Bosruiters werden tussen april en september gezien en eenmaal in oktober. In de periode 1992-2003 is het Fochteloërveen volgens de BMP-methode op zeldzame en schaarse vogelsoorten onderzocht. Na 2000 is een groot deel van het gebied kleddernat geworden. Voor veel steltlopers is (tijdelijk) een ideaal gebied ontstaan.

Toename doortrekkers.

Toen de eerste houten damwanden in 1997 de grond in werden getrild veranderden hectares Fochteloërveen in een glibberige blubbermassa. Er werden enkele hectares pijpenstro met kranen omgewoeld. De aantrekkingskracht op steltlopers werd groter. Nadat de eerste kaden klaar waren in het Kleine Veen ontstond steeds meer geschikt gebied voor steltlopers. Tussen mei en augustus 1997-2003 werden meer Bosruiters gezien dan in de periode ervoor.

De meeste Bosruiters waren in hun eentje of in kleine groepen. De grootste groep bestond uit 80 exemplaren. Van in totaal 583 exemplaren werd het grootste deel in mei waargenomen (Tabel 1). Eind mei waren de meeste vertrokken, maar vanaf eind juni begonnen er reeds vogels terug te keren uit de broedgebieden. Juli was na mei de beste maand om Bosruiters te zien in het Fochteloërveen.

Bosruiters in de broedtijd in het Fochteloërveen.

1992-96.

In 1985 is het eerste dammenstelsel aangelegd in het Fochteloërveen om het regenwater langer in het gebied vast te houden en te voorkomen dat het hoogveen verder verdroogt. Na de aanleg van deze kaden met plastic folie werd het gebied inderdaad natter. Op een aantal plaatsen ontstonden flinke plassen.

Bosruiters werden in 1992-96 tussen 12 april en 23 mei gezien, dan een tijdje niet en daarna weer vanaf 20 juni. Zangvluchten werden tussen 24 april en 15 mei gehoord. Zesmaal betrof het solitaire vogels, duo-zang werd eenmaal opgemerkt en driemaal werd groepszang waargenomen van 3-10 exemplaren.

Alleen in 1993 en 1996 werden zingende exemplaren in april en mei op vaste plekken gezien. In het voorjaar van 1993 werd op 7 en 9 mei groepszang gehoord en op 13 mei en 4 juli werd de zangvlucht gehoord boven het Kolonieveld. Op 20 en 26 juni werd hier een tweetal, vermoedelijk een paar, gezien. In 1996 werden op 24 april en 4 mei zingende Bosruiters gehoord boven het Kolonieveld.

Tabel 1. Aantal waargenomen Bosruiters per maand en per periode in het Fochteloërveen (geen waarnemingen in november-maart). *Annual means per month of observed individuals of Wood Sandpiper in the Fochteloërveen (no observations in november-march).*

Maand Month	Aantal per jaar Number per year	
	1992-96	1997-2003
April	3	5
Mei	25	33
Juni	1	4
Juli	3	12
Augustus	0	6
September	1	0
Oktober	0	1

1997-2003

De aanleg van een verfijnd stelsel van kaden (houten damwanden) zorgt ervoor dat het regenwater beter wordt vastgehouden. De aanvoer van hout door zware voertuigen had tot gevolg dat grote oppervlakten pijpenstro veranderde in een blubberige massa. In 1997 werden in het Kleine Veen (zuidoostpunt van het gebied) de eerste veranderingen zichtbaar. In 2000 begon het water sterk te stijgen en alle dammen waren gereed in 2002.

Steeds vaker werd de bosruiter-zangvlucht gehoord in het voorjaar. Tussen 17 april en 23 mei werden baltsende Bosruiters gehoord en eenmaal op 11 juli. Solitaire zangvluchten werden 20 keer gehoord. Paren die samen hun kunsten vertoonden werden 4 keer opgemerkt en groepszang van 3-10 exemplaren werd 6 keer gezien. In 1997, 1999, 2001 en 2002 bleven Bosruiters langer in het gebied aanwezig. Eind mei en begin juni waren nog steeds Bosruiters present (Tabel 2). In 1999 werd de zangvlucht op 17 april, 8 mei en 22 mei gehoord en op 1 en 23 juni een exemplaar gezien, allemaal op dezelfde plek. In 2001 werd de zangvlucht op 28 april, 2 mei en 19 mei gehoord en op 27 mei en 16 juni een exemplaar gezien. In 2002 werd in het Kleine Veen de baltsvlucht op 10 mei gezien en een solitair exemplaar op 9 juni. In 2003 alarmeerde een Bosruiter heel even op 1 juli. Twee andere Bosruiter vlogen op en het alarmeerde exemplaar zat op korte afstand van mij. In mei werd hier een zingende vogel gehoord. Driemaal kon ik de Bosruiters hier tot op enkele tientallen meters benaderen.

De locaties waar Bosruiters zaten waren platgereden modderige plaatsen met korte vegetatie of verzopen pijpenstro die droogviel. Rondom deze plekken stonden pollen pijpenstro en was er afwisseling van hoog naar laag. De verblijfplaatsen in het Kleine Veen lagen op grens van het hoogveengebied en nat extensief beheerd grasland.

De waarnemingen in 1999 (1-2), 2001 (1) en 2003 (1) vallen in de categorie van waarschijnlijke broedvogel volgens de criteria van SOVON (2002).

Tabel 2. Jaarlijkse periode van aanwezigheid van Bosruiters in het Fochteloërveen. *Annual period of presence of Wood Sandpiper in the Fochteloërveen.*

	Voorjaar <i>Spring</i>		Zomer <i>Summer</i>
	Eerste <i>First</i>	Laatste <i>Last</i>	Eerste <i>First</i>
1992	2-mei	23-mei	18-jul
1993	30-apr	13-mei	20-jun
1994	12-apr	12-mei	?
1995	23-apr	18-mei	26-jun
1996	24-apr	14-mei	20-jul
1997	26-apr	-	-
1998	4-mei	23-mei	21-jun
1999	17-apr	-	-
2000	22-apr	12-mei	2-jul
2001	28-apr	-	-
2002	10-mei	-	-
2003	6-mei	11-mei	1-jul

Discussie

In Nederland werd het laatste zekere broedgeval van de Bosruiter vastgesteld in Drenthe in 1939*. In Niedersachsen verdween de soort als broedvogel in 1973, in Schleswich Holstein in 1980 en in Denemarken bevindt zich heden ten dage een kwijnende populatie (Grell 1998, Vergeer 2002). In de leeggelopen gebieden worden incidenteel nog mogelijke of waarschijnlijke broedgevallen gemeld (Brandt 1999, dit artikel).

Het is onduidelijk wat de toename van waarnemingen van waarschijnlijk broedende Bosruiters op het Fochteloërveen in het afgelopen decennium betekent. De locaties waar de vogels verbleven, duiden erop dat ze een voorkeur hebben voor gestoorde, blubberige plaatsen of plekken met een sterk fluctuerende waterstand. Nu de werkzaamheden in het gebied voorbij zijn, zou het dus evengoed minder aantrekkelijk voor Bosruiters kunnen worden. De betekenis van de zangvluchten, waarvan in Nederland overigens maar zelden melding is gemaakt, is tot dusver onduidelijk. Het interpreteren van dit soort gedrag tot mogelijke of waarschijnlijke broedgevallen is niet zinvol tot het moment waarop een zeker broedgeval is vastgesteld.

* In Limosa 10: 132 staat dat het legsel werd verzameld bij Coevorden, maar in Limosa 40: 117 wordt als locatie Meppen (Dr.) vermeld, echter door Hellebrekers wel vet gedrukt, zonder verdere uitleg. Van Dijk & van Os (1982) noemen Meppen, terwijl Vergeer (2002) het weer over Coevorden heeft.

Summary: Displaying Wood Sandpipers *Tringa glareola* in the Fochteloërveen

The Fochteloërveen is a 2000 ha peat-moor relic at the border of Friesland and Drenthe. In 1997 the area was subdivided into compartments, to retain the water and raise the water level. Flooded vegetation and mud banks, resulting from large scale digging activities with heavy machinery, attracted many waders, among which Wood Sandpipers. The numbers of this species increased after 1997, especially in June through August (Table 1). In 1992-96 there was a distinct period of absence between spring (up to mid-May) and summer presence (from late June)(Table 2). From 1997 onwards, Wood Sandpipers were also regularly observed in the intermediate period. At the same time, displaying birds were more often recorded. On 1 July 2003, an alarming bird was briefly observed. However, there was no proof of breeding. Probably, the attractiveness of the Fochteloërveen for Wood Sandpipers is short-lived, because its preferred habitat - muddy areas with a dynamic water level – is a pioneer stage following intensive digging activities. This type of human interference will be abandoned in the near future, with habitat succession as a consequence. Besides, the extinction of the species as a breeding bird in

Foto 1. Foeragerende Bosruiter in het Kleine Veen, 3 augustus 2002 (Bert Dijkstra). *Foraging Wood Sandpiper in the Kleine Veen 3 august 2002 (Bert Dijkstra)*

The Netherlands (1936) and in Germany (1973), and the decline in Denmark during the last few decades, make resettlement of Wood Sandpipers in The Netherlands an unlikely scenario

Literatuur:

- Brandt T. 1999. Bruchwasserlaufer (*Tringa glareola*) Brutverdacht in Toten Moor bei Neustadt am Rbge. Vogelkundliche Berichte aus Niedersachsen 31;199-122.
- van Dijk A.J. & Hustings F. 1996. Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame Soorten (handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels). SOVON, Beek-Ubbergen.
- Feenstra H. 2000. Vogels, zoogdieren, reptielen en amfibieën in het Fochteloërveen in 1998 en 1999. Fochtelo.
- Grell A. 1998. Fuglenes Danmark. Gads Forlag, København.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Teixeira R.M. 1979. Atlas van Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's Graveland.
- Vergeer J-W. 2002. Bosruiter *Tringa glareola*. Pp 507 in: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Adres: Fochteloërveen 10, 8428 RR Fochtelo, hermanfeenstra@hetnet.nl